

Pregled muzejske djelatnosti Arheološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin

Brlek, Matija

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:944067>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-06**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
Ak. god. 2020. / 2021.

Matija Brlek

**Pregled muzejske djelatnosti Arheološkog odjela
Gradskog muzeja Varaždin**

Završni rad

Mentor (ili Mentori): Dr. sc. Žarka Vujić

Zagreb, lipanj 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Ovim povodom zahvalio bih se ravnatelju Gradskog muzeja Varaždin, mr. Ivanu Meseku, kao i kustosici Arheološkog odjela te iste institucije, Lovorki Štimac-Dedić, na ustupljenim informacijama i više no srdačnoj suradnji.

Sadržaj

1. Uvod.....	6
2. Povijest institucije	6
Povijesni pregled Gradskog muzeja Varaždin	6
Povijest Arheološkog odjela kroz vizuru djelovanja Stjepana Vukovića	11
3. Pregled zbirke Arheološkog odjela.....	13
a. Podjela zbirki.....	14
Zbirke definirane arheološkom strukom	14
Multidisciplinarna zbirka.....	15
Zbirke definirane prema mjestu porijekla	15
Zbirka od povijesnog značaja	16
4. Arheološki odjel u kontekstu suvremenog institucijskog i javnog djelovanja	17
a. Institucijsko djelovanje.....	18
Skupljanje	19
Zaštita.....	19
Dokumentacija.....	19
Stručni rad	20
b. Javno djelovanje.....	22
Izložbena djelatnost (komunikacija prezentacijom)	22
Odnosi s javnošću (opća komunikacija).....	23
Izlučivanje građe iz zbirki	24
5. Umjesto zaključka – Pregled <i>komunikacijskog šuma</i> između Odjela te javnosti	24
a. Problematika stalnog postava	25
b. Regulacije vezane uz pristup zbirka – polazišna točka ili prepreka komunikaciji?	26
Popis literature	29
Popis slika.....	34

Popis tablica	35
Sažetak	36
Summary	37

1. Uvod

Gradski muzej Varaždin muzejska je institucija čije se djelovanje očituje u sabiranju, čuvanju, istraživanju civilizacijskih, kulturnih i prirodnih dobara kroz prizmu stručne i znanstvene obrade te sistematizacije građe u zbirke, zajedno sa trajnom zaštitom muzejsko-galerijskog fundusa, muzejske dokumentacije, muzejskih lokaliteta i nalazišta značajnih za povijest grada Varaždina i Varaždinske županije ([Izješće o radu](#), 2021., 6, pristupano 01.04.2021.). Ogranak organizacijske strukture Gradskog muzeja Varaždin čini Arheološki odjel koji je zadužen za sustavno prikupljanje, dokumentiranje i obradu arheološke građe od najranijih prapovijesnih razdoblja do novog vijeka ([Arheološki odjel](#), pristupano 01.04.2021.). Predmet proučavanja ovog rada je muzejska djelatnost koja je, prema Zakonu o muzejima (NN br. 61/18.), definirana kao poslovi *nabave muzejske građe, istraživanja, stručne i znanstvene obrade te njezine sistematizacije u zbirke, zatim trajne zaštite muzejske građe, muzejske dokumentacije i baštinskih lokaliteta i nalazišta u svrhu osiguranja dostupnosti, obrazovanja, tumačenja i predstavljanja javnosti muzejske građe kao kulturnoga materijalnog i nematerijalnog dobra te dijelova prirode.*

Upravo će muzejska djelatnost Arheološkog odjela biti predmetom analize u kontekstu pregleda pripadajućih zbirki, funkcioniranja u suvremenim institucijskim i javnim sferama, dok je ipak najveći naglasak na komunikaciji Odjela i zbirki javnosti kao i problematikama iste. Prethodno analizi iznosi se sažet povijesni pregled institucije kao polazišna točka teksta.

2. Povijest institucije

Povijesni pregled Gradskog muzeja Varaždin

Ideja o muzejskom institucijskom konceptu u gradu Varaždinu započela je još 1923. godine, konkretno u ljetnim mjesecima, kada se u zgradi današnje Prve gimnazije odvijalo prvo javno izlaganje predmeta varaždinskih obitelji (Tomičić, 1985., 26). *Kulturnohistorijskom* izložbom, kako je prozvana, prezentirano je mnoštvo predmeta iz različitih stilskih razdoblja Grada i okolice. Organizacija je potekla od strane novoosnovanog Izložbenog odbora, poglavito sastavljenog od gimnazijskih profesora od kojih se osobito istaknuo Krešimir Filić, uskoro i prvi ravnatelj muzeja (Šimunić, 2005., 80). Potaknut pozitivnim odjekom izložbe¹ i svjestan

¹ Kako navodi Ljerka Šimunić, bivša ravnateljica Gradskog muzeja Varaždin, onodobni tisak opsežno je izvještavao o eksponatima, konceptu izložbe, posjetiteljima i slično. Dapače, proglasio ga je kulturnim događajem godine u gradu. Šimunić iznosi i citat kojim se navodi postignuta *zrelost uvjeta za osnutak muzeja sa zadaćom stalnog čuvanja i izlaganja povijesnog i kulturnog blaga Varaždina* (Narodni sporazum, 26. srpnja 1923. U: Šimunić, 2005., 80).

vrijednosti eksponata², Filić predlaže osnivanje takozvanog *Varaždinskog muzealnog društva* kojem su glavne zadaće bile osnivanje muzeja i sabiranje starina iz varaždinskog kraja (Šimunić, 2005., 80).

Odlučeno je kako će se muzej nalaziti u dijelu gotičko-renesansne utvrde Stari grad, tada ekspropirane od plemićke obitelji Erdödy. Financiranjem poglavito iz donacija i vlastitih sredstava, uređen je interijer za prvi postav te je 16. studenoga 1925. godine svečano otvoren Gradski muzej Varaždin (slika 1) (Tomičić, 1985., 26).³

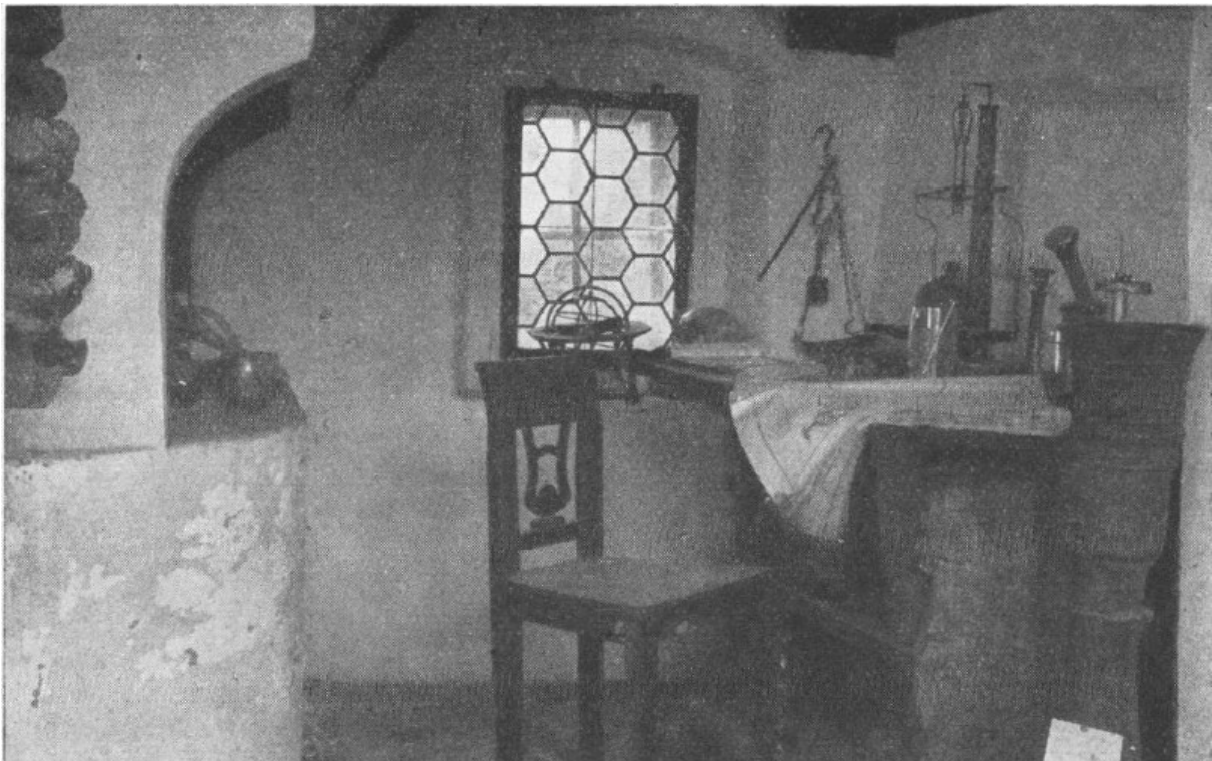

Slika 1 Svečano otvorenje Gradskog muzeja Varaždin 16. studenoga 1925. godine (Preuzeto iz: Tomičić, 1985.a, 26)

Prvotni postav, smješten na prvom katu tvrđave, temeljio se na konceptu *Kulturnohistorijske* izložbe s ciljem predstavljanja bogatstva i raznovrsnosti prezentirane građe (Šimunić, 2005., 81). Ukratko, prema uvjetu veličine prostorija predstavljene su reinterpretacije funkcionalnosti ili zanata, poput primjerice *Alkemijske kuhinje* (slika 2), smještene u omanjoj prostoriji pored kružne kule u kojoj je prezentiran zbir eksponata vezanih uz ljekarništvo, dok su u veće, svečanije prostorije kao što je *renesansna soba* (slika 3), izložci svrstani u vitrine ili su izdvojeni u zaseban kut ovisno o njihovoj tipologiji ili pak osobnoj pripadnosti (Filić,

² Tom prigodom postavljena je i spomen-ploča na južnoj gotičkoj branič-kuli sa natpisom: *U spomen tisućugodišnjice hrvatskog kraljevstva otvoren je 16. XI 1925. godine Varaždinski muzej* koja stoji i danas.

1925., 319-326). Kao primjer tipološkog sortiranja građe može se navesti široka osmerokutna vitrina u koju su svrstane razne gradske povelje što na latinskom što na hrvatskom jeziku (ibid, 319). S druge strane, kriterij osobne pripadnosti bio bi relevantan kutu *renesansne prostorije* gdje su se nalazili predmeti velikog slavista, tada već pokojnog, prof. dr. Vatroslava Jagića. Godine 1927. širi se postav Muzeja sa zbirkom povijesnih portreta, a 1930. izvode se radovi u prostoru istočne kule i okolo te se muzejskom eksponatu dodaju i lapidarij u prizemlju te zbirka predmeta sakralnog karaktera uz kapelicu Sv. Lovre (Tomičić 1985., str. 26).

Slika 2 *Alkemijska kuhinja* (Preuzeto iz: Filić, 1925., 326)

Obuhvaćanjem sve većeg, a uskoro i cijelog interijera tvrđave uslijedili su problemi oko raseljavanja preostalih stanovnika Staroga grada (Šimunić, 2005. 81). Gradski muzej posvećuje se i prostornim rješenjima parkovne arhitekture za okolicu utvrde s najvećim doprinosom od strane profesora Brune Bauera čiji je projekt i nacrt za uređenje perivoja prihvaćen (ibid, 82). Sljedećih godina se nizom oporuka, sabiranih predmeta i donacijama širio fundus muzeja⁴ pa tako 1938. godine dolazi do otkupa zbirke prapovijesnih predmeta od

⁴ Širenjem fundusa dolazi i do obuhvaćanja većeg broja zgrada; 16. studenog 1939. godine dolazi do otvorenja Moderne galerije hrvatske umjetnosti u obližnjoj renesansnoj Kuli stražarnici koja potom kreće sa prikupljanjem umjetničkih djela i starijih autora te se 1950. godine, radi oštećenja Kule u Drugom svjetskom ratu, seli u palaču Sermage pod novim nazivom *Galerija starih i novih majstora* (Šimunić, 2005.,82-83). Franjo Košćec poklanja 1954. godine svoju zbirku kukaca potom smještenu u zgradu Entomološkog odjela, palaču Herzer (Tomičić,

arheologa i pionira eksperimentalne arheologije na našem prostoru, Stjepana Vukovića (Šimek, 1996., 175). Zbirka Stjepana Vukovića činila je jezgru uskoro osnovanog Prehistorijskog odjela.

Po umirovljenju Krešimira Filića 1957. godine Gradski muzej Varaždin činilo je ukupno šest odjela; Kulturno-povijesni, Etnografski, Entomološki, Galerija, Odjel narodne revolucije i Prehistorijski odjel koji su raspodijeljeni u zgrade Staroga grada te palače Sermage i Herzer (Šimunić, 2005., 83).

Slika 3 *Renesansna soba* (Preuzeto iz: Filić, 1925., 319)

Shodno poslijeratnim socijalističkim zakonima u fundus muzeja pristizali su brojni predmeti iz podržavljenih imovina. Mijenjao se i postav, poglavito u Starome gradu, od strane kustosice Kulturno-povijesnog odjela, a kasnije i ravnateljice muzeja Mire Ilijanić koja na kulturno-povijesnim eksponatima primjenjuje koncepte zaokruženih stilskih, kronoloških i tematskih cjelina u vidu stvaranja ambijentalnog okružja života građanstva i plemstva u razdobljima od renesanse do secesije (ibid, 84). U vrijeme ravnateljstva Mire Ilijanić Gradski muzej Varaždin postaje članom Nacionalnog komiteta ICOM-a, organizira i uvodi suvremenu opremu te čuvaru postava, zapošljava stručno osoblje i inzistira na nabavci i implementaciji

1985., 27). 1960., u sklopu politike tog doba, u isusovački kompleks smješta se stalni postav Odjela narodne revolucije varaždinskog kraja koji čini preteču Povijesnog odjela osnovanog 1990. godine (Šimunić, 2005., 84) (<http://www.gmv.hr/hr/o-muzeju/odjeli/povijesni-odjel/>, pristupano 02.04.2021.).

sadržaja stručne muzeološke literature (Šimunić, 2005., 85) (Tomičić, 1985., 27).

Potom 1973. godine ravnateljem postaje Jasna Tomičić za čijeg se mandata vrši najveći broj restauratorsko-konzervatorskih istraživanja te se osnivaju preparatorska radionica i fotolaboratorij (Šimunić, 2005., 85). Grad Varaždin stradava 1982. godine u potresu koji je rezultirao brojnim oštećenim objektima. Najteže prolazi tvrđava čija obnova traje sve do 1989. i čini jedan od najvećih restauratorsko-konzervatorskih i sanacijskih pothvata u tadašnjoj SFRJ (ibid, 86). Stari grad s novim stalnim postavom⁵, rađenim po osnovi koncepta Mire Ilijanić, svečano je otvoren 16. studenoga 1989. godine (ibid).

Od samostalnosti Republike Hrvatske Gradski muzej Varaždin dobiva preinake u vidu vizualnog identiteta, novih stalnih postava poput *Svijeta kukaca* temeljenog na ostavštini entomologa Franje Košćeca te kontinuirano radi na izložbenim aktivnostima sa naglaskom na tematskim, monografskim, retrospektivnim, samostalnim, informativnim, obrazovnim, međumuzejskim i gostujućim izložbama svih šest, odnosno osam⁶ odjela (ibid, 88). Danas varaždinski muzej sa fundusom od oko 170 tisuća predmeta sistematiziranih u 46 muzejskih i dvije zbirke u pohrani, raspodijeljen u četiri objekta kulturno-spomeničkog karaktera⁷ sa tri stalna postava⁸ čini instituciju bogate prošlosti i raznovrsnog djelovanja u Odjelima pripadajućim, znanstvenim sferama uz tjedne edukacijske programe za posjetitelje te glasilo *Varaždinski muzealac* koje izlazi na mjesečnoj razini sa iznesenim aktualnim aktivnostima. Suvremeno raznovrsno djelovanje očituje se u poslanju, odnosno misiji Gradskog muzeja Varaždin koju čini niz stručnih postupaka; *sakupljanje, istraživanje, očuvanje, zaštita, prezentacija i interpretacija lokalnog identiteta, povijesti, kulture, umjetnosti, tradicijske i prirodoslovne baštine varaždinskog područja na dobrobit šire javnosti, obrazovanja svih dobnih skupina društva i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine* ([Muzejski dokumentacijski centar](#), pristupano 02.04.2021.).

⁵ Novi stalni postav, koji je izradio kustos Kulturno-povijesnog odjela Miroslav Klemm, bio je podijeljen u 33 muzeološke cjeline sa ukupno 450 eksponata. Za stalni je postav Kenneth Hudson, predsjednik EMYA (*European Museum of the Year Award*) prilikom obilaska rekao: *Stalni postav izaziva u posjetitelju želju da s koferom ušeta u Muzej spreman na višednevni boravak u njemu* (Šimunić, 2005., 86-87). 1994. Gradski muzej Varaždin postao je prva hrvatska muzejska institucija nominirana za EMYA-u, a 1989. godine dobiva hrvatsku muzejsku nagradu *Pavao Ritter Vitezović* za stalni postav Kulturno-povijesnog odjela u tvrđavi.

⁶ Uz Entomološki, Povijesni, Galeriju, Arheološki, Etnografski i Kulturno-povijesni odjel dio organizacijske strukture čine i Odjel zajedničkih službi te Konzervatorsko-restauratorski odjel

⁷ Muzeju je na korištenje dodijeljena i takozvana *Žitnica* u kompleksu Starog grada, ali je trenutno u fazi istraživanja i obnove (<http://www.gmv.hr/hr/o-muzeju/povijest/>, pristupano 02.04.2021.).

⁸ Stalni postavi su: Stalni postav Kulturno-povijesnog odjela, *Svijet kukaca* Prirodoslovnog odjela te se u sklopu Galerije u palači Sermage izmjenjuju stalni postavi Starih majstora i Hrvatskih majstora 20. stoljeća (<http://www.gmv.hr/hr/o-muzeju/povijest/>, pristupano 02.04.2021.).

Povijest Arheološkog odjela kroz vizuru djelovanja Stjepana Vukovića

Rečeno je kako je otkupom zbirke prapovijesnih predmeta Stjepana Vukovića stvoren nukleus za osnivanje Prehistorijskog odjela. Međutim, ne radi se o prvoj pohranjenoj arheološkoj građi u muzeju⁹. Stjepan Vuković, još u vrijeme kada je radio kao prosvjetar i odgojitelj u Ivancu i Varaždinu, pokazivao je interese za zagorski i varaždinski kraj, osobito u kontekstu proučavanja najstarijeg ljudskog boravka na tim prostorima (Šimek, 1996., 172). Godine 1928. otkriva spilju Vindiju, danas jedno od najpoznatijih i svakako najvažnijih paleolitičkih nalazišta u Hrvatskoj, ali i u Europi. Radeći gotovo 40 godina u spilji Vindiji, ali i na drugim lokalitetima poput Draguševca, Punikva, Krča i spilje Vilenice, nadgradio je temelje arheološkog i paleontološkog izučavanja sjeverozapadne Hrvatske postavljene od Dragutina Gorjanovića-Krambergera (ibid, 172-174). U prvih deset godina rada na lokalitetima, stvorio je pozamašnu arheološku i paleontološku zbirku prapovijesnih nalaza pritom provodeći evidenciju i dokumentiranje predmeta (Slika 4). Kolekcija potom postaje dijelom Gradskog muzeja Varaždin 1938. godine (Šimek, 1996., 175).

Slika 4 Stjepan Vuković analizira prikupljenu građu (Preuzeto iz: Šimek, 1996., 174)

⁹ Internet stranica Gradskog muzeja Varaždin navodi pojedinačne arheološke nalaze koje čine pretežno kameno oruđe i alatke, no autor ovog teksta nije pronašao preciznije navode (<http://www.gmv.hr/hr/omuzeju/odjeli/arheoloski-odjel/>, pristupano 03.04.2021.).

Jedanaest godina kasnije, kao respektabilan istraživač i u ono vrijeme najbolji poznavatelj strukture terena i terenskog rada u varaždinskoj okolici, postaje prvim kustosom Prehistorijskog odjela, čime slijedno dolazi do uvođenja prvog stalnog postava arheološke građe u prizemlju palače Sermage ([Arheološki odjel](#), pristupano 03.04.2021.). U ulozi kustosa pretežno je posvećen terensko-istraživačkom radu, ali obavlja i post-terensku obradu materijala sa različitih lokaliteta, dopune arheološke topografije te paralelno kompletira muzejsku dokumentaciju arheološke i paleontološke građe uz ulogu odgovornosti prema stalnom postavu (ibid). Postav potom 1975. godine seli u podrumske prostorije tvrđave (slika 5), a nakon potresom uzrokovanih oštećenja 1982. godine, Gradski muzej Varaždin ostaje bez arheoloških, stalno eksponiranih predmeta (Tomičić, 1985.b, 10).

Slika 5 Detalj iz stalnog postava Arheološkog odjela smještenog u podrumu Staroga grada (Tomičić, 1985.b, 12)

Stjepan Vuković spominje se u literaturi poglavito kao arheolog, ali i geolog, paleontolog te etnograf pa sukladno tim interesima nadopunjuje i druge odjele, odnosno pripadajuće zbirke (Šimek, 1996., 176-178). Po umirovljenju 1965. godine više pažnje posvećuje implementaciji eksperimenta u arheologiju, a umire 15. studenoga 1974. godine u Varaždinu (Ibid, 179). Od sedamdesetih godina prošlog stoljeća nadalje, Prehistorijski odjel, a kasnije prozvan Arheološki odjel pretežno djeluje po principu provođenja redovnih arheoloških terenskih istraživanja na prostoru cijele Varaždinske županije, čiji se rezultati prezentiraju javnosti putem predavanja, stručnih i znanstvenih skupova te objavom radova i organiziranjem muzejskih radionica ([Arheološki odjel](#), pristupano 04.04.2021.). Arheološkim odjelom, kao i pripadajućim zbirkama, trenutno rukovodi kustosica Lovorka Štimac-Dedić. Poslanje Arheološkog odjela sukladno je misiji Muzeja, a ponajveći naglasak stavljen je na očuvanje i popularizaciju, odnosno osvješćenje zajednice o baštini, to jest materijalnom kulturnom nasljedstvu i značaju Varaždinske županije (usmena obavijest L. Štimac-Dedić).

3. Pregled zbirki Arheološkog odjela

Fundus Arheološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin podijeljen je na osam zasebnih muzejskih zbirnih cjelina: Zbirku prapovijesne, antičke, srednjovjekovne, novovjekovne i egipatske građe, potom na Zbirku paleontološke građe i gradske arheologije te Zbirku ostavštine Stjepana Vukovića ([Zbirke](#), pristupano 11.04.2021.). Zbirke su smještene u mješovitoj čuvaonici u palači Herzer zajedno s građom drugih odjela (usmena obavijest L. Štimac-Dedić). Razlog tomu je manjak prostora kojim Gradski muzej Varaždin raspolaže. Radi se o ukupno 28.726¹⁰ predmeta koji se razlikuju ovisno o vrsti, porijeklu, kronologiji, materijalu i procesu sabiranja. Zbirne jedinice moguće je podijeliti prema kriterijima definiranja zbirke. Takvim pristupom bi Zbirke prapovijesne, antičke, srednjovjekovne i novovjekovne građe pripadale kulturno-kronološkom kriteriju proizašlom iz arheološke struke. Multidisciplinarni karakter Zbirke paleontološke građe uzima se kao zaseban uvjet. Mjesnom kriteriju pripale bi Zbirke gradske arheologije i egipatske građe, dok se kriterijem značajne povijesne cjeline Arheološkog odjela definira Zbirka ostavštine Stjepana Vukovića. Zbirne će cjeline ukratko biti predstavljene u sljedećim recima. Napominje se kako postoje i studijske zbirke u koje se smješta većina materijala prikupljena terenskim istraživanjima (Usmena obavijest L. Štimac-Dedić).

¹⁰ Podatak je dobiven na temelju zbroja svih predmeta. Podaci su dostupni na internetskoj stranici *Hrvatski virtualni muzeji* Muzejskog dokumentacijskog centra: [Zbirka srednjovjekovne građe](#), [Zbirka prapovijesne građe](#), [Zbirka paleontološke građe](#), [Zbirka ostavštine Stjepana Vukovića](#), [Zbirka novovjekovne građe](#), [Zbirka gradske arheologije](#), [Zbirka egipatske građe](#), [Zbirka antičke građe](#), pristupano 12.04.2021. Napominje se kako se radi o muzejskim zbirkama, dok broj predmeta iz studijskih zbirka nije poznat.

a. Podjela zbirki

Tablica 1 Prikaz podjela zbirka Arheološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin (izradio: M. Brlek)

Zbirke Arheološkog odjela			
Zbirke definirane arheološkom strukom	Multidisciplinarna zbirka	Zbirke definirane prema mjestu porijekla	Zbirka od povijesnog značaja
Zbirka prapovijesne građe	Zbirka paleontološke građe	Zbirka egipatske građe	Zbirka ostavštine Stjepana Vukovića
Zbirka antičke građe		Zbirka gradske arheologije	
Zbirka srednjovjekovne građe			
Zbirka novovjekovne građe			

Zbirke definirane arheološkom strukom

Zbirke arheološke struke jasno su definirane kronološkim rasponom unutar kojih se pripadnost materijala određuje na temelju arheološki definiranih kulturnih odlika poput produkcije artefakata, odnosno tehnologije i tipologije materijala.¹¹ Tako prapovijesna zbirka sadrži uporabne i ukrasne keramičke, staklene, metalne, koštane i kamene predmete prapovijesnog razdoblja, prikupljene poglavito arheološkim istraživanjima i rekognosciranjima na prostoru Varaždinske županije, dok se u manjoj mjeri građa nabavlja u vidu poklona ([Muzejski dokumentacijski centar](#), pristupano 13.04.2021.). Uz navedeno, prapovijesna zbirka čini najveću zbirnu jedinicu Arheološkog odjela s ukupno 11.060 predmeta.

Zbirkom antičke građe obuhvaćeno je 2775 uporabnih, ukrasnih, pogrebnih i građevinskih antičkih predmeta izrađenih od keramike, stakla, kamena, metala i kosti također prikupljenih na istraživanim nalazištima u Varaždinskoj županiji ([Muzejski dokumentacijski centar](#), pristupano 13.04.2021.). Srednjovjekovnu zbirnu građu čini, pak, 5030 uporabnih i ukrasnih staklenih, koštanih, metalnih te keramičkih srednjovjekovnih predmeta s prostora Varaždinske

¹¹ Takav pristup definiranju zbirka zastupljen je i u drugim lokalnim muzejima poput Gradskog muzeja Karlovac (<http://www.gmk.hr/Odjeli%20i%20zbirke/Arheolo%C5%A1ki%20odjel>, pristupano 13.04.2021.) ili Muzeja grada Koprivnice (<http://www.muzej-koprivnica.hr/zbirke/arheologija/>, pristupano 13.04.2021.)

županije prikupljenim jednakim metodama ([Muzejski dokumentacijski centar](#), pristupano 13.04.2021.).

Najmlađu od svih navedenih zbirki čije je definiranje proizašlo iz arheološke sruke čini Zbirka novovjekovne građe, osnovana nakon istraživanja 2011. godine na novovjekovnom objektu sa lokaliteta Humščak u blizini Brezničkog Huma ([Muzejski dokumentacijski centar](#), pristupano 13.04.2021.). U zbirci se nalazi 864 predmeta uporabne i ukrasne namjene, a čije će nadopunjavanje biti jednako kao i u slučajima prethodno navedenih zbirki.

Multidisciplinarna zbirka

Zbirka paleontološke građe čini jedinu zbirku multidisciplinarnog karaktera. Konkretno, radi se o prirodoslovnoj, geološko-paleontološkoj i arheološkoj zbirnoj cjelini sačinjenoj od kamenog i koštanog materijala, odnosno od 1660 okamina i paleontoloških nalaza prikupljenih istraživanjima ili u vidu slučajnih nalaza ([Muzejski dokumentacijski centar](#), pristupano 13.04.2021.). Fosilni nalazi najčešće pripadaju geološkoj epohi miocenu (od ~23 mil. godina do ~ 5 mil. godina), dok se skeletni paleontološki ostaci pretežno pripisuju pleistocenu (od ~1.8 mil. godina do 10.000 godina prije sadašnjosti).

Zbirke definirane prema mjestu porijekla

Prvu zbirnu jedinicu ove kategorije čini Zbirka gradske arheologije koja je osnovana po preporuci Muzejskog dokumentacijskog centra pošto je brojni arheološki materijal, prikupljen intenzivnim zaštitnim istraživanjima na prostoru grada Varaždina i donacijama, bio pohranjen u Povijesnom odjelu ([Muzejski dokumentacijski centar](#), pristupano 13.04.2021.). Uglavnom se radi o nalazima kasnog srednjeg i novog vijeka uporabne ili ukrasne namjene te dijelovima arhitekture. Zbirkom gradske arheologije obuhvaćeno je 7255 koštanih, staklenih, kamenih, metalnih i keramičkih predmeta.

Iduću zbirku čini malena Zbirka egipatske građe sastavljena od sedam predmeta (Tomorad & Uranić, 2004). Sastoji se od keramičke čaše, inače najstarijeg egipatskog nalaza u Hrvatskoj, nadgrobne stele pisara Mery-Mery-a, skarabeja i četiri alabasterne kanope (Ibid, 2-9). Sav inventar osim skarabeja dospio je u Muzej polovicom 20. stoljeća eksproprijacijom privatne zbirke plemićke obitelji Psthory-Varady, čiji pripadnik je u 19. stoljeću, vjerojatno prilikom vršenja diplomatske dužnosti, prikupio predmete ([Gradski muzej Varaždin](#), pristupano 13.04.2021.). Skarabej je početkom 2005. godine otkupljen od privatnog kolekcionara (Tomorad & Uranić, 2). Zbirka egipatske građe, kao i zbirka iduće kategorije, čine jedine cjeline koje izgledno nisu podložne eksponencijalnom rastu, pošto je egipatska iskopavana

građa zaštićena od nelegalnog iznošenja iz Egipta (Keene, 2008., 17). S druge strane, preostale zbirne cjeline mogu i vjerojatno će biti nadopunjavane sabirnim metodama lokalnog materijala.

Zbirka od povijesnog značaja

Ostavština Stjepana Vukovića spomenuta je još u povijesnom pregledu, a njegov izuzetan utjecaj i djelovanje u Muzeju obilježeni su osnivanjem zasebne zbirke. Sastavljena je od 75 osobnih i dokumentarnih predmeta te eksperimentalno izrađenih artefakata i komparativne građe ([Muzejski dokumentacijski centar](#), pristupano 13.04.2021.). Zbirka ne čini zatvorenu cjelinu, već se ciklički i stupnjevito nadopunjuje revizijama dokumentacije i materijala u Muzeju (usmena obavijest L. Štimac-Dedić). Sličan pristup zastupljen je u Arheološkom muzeju u Zagrebu, gdje se predmeti s istraživanja provedenih pod Josipom Brunšmidom smještajno izdvajaju u zasebnu zbirku okarakteriziranu kao posebna povijesna cjelina (usmena obavijest J. Balen).

4. Arheološki odjel u kontekstu suvremenog institucijskog i javnog djelovanja

Analiza Arheološkog odjela u institucijskim i javnim sferama bit će temeljena na recentnom Izvješću o radu i financijskom poslovanju Gradskog muzeja Varaždin za 2020. godinu ([Izvješće o radu](#), pristupano 10.4.2021.). Izvješće o radu podijeljeno je u dvanaest kategorija po kojima su prezentirana ostvarenja pojedinih odjela Muzeja. Navedene će kategorije biti predstavljene u nastavku istim redoslijedom kao i u Izvješću uz izuzeće kategorija u kojima nije zabilježeno djelovanje Arheološkog odjela. Muzejska institucijska djelatnost velikim dijelom obuhvaća rad s muzejskim zbirkama. Posredstvom prethodno navedenog poslanja Muzeja i Odjela, muzejskoj djelatnosti može se pridružiti pojam *politika upravljanja muzejskim zbirkama* (eng. *Collection management*) koji se prema kategorijama radnih aktivnosti dijeli na sabiranje, izlučivanje, posudbu, dokumentaciju, pristup i adekvatno čuvanje, a tiče se niza postupaka kojima je obuhvaćen proces manipulacije zbirkama ([Developing a Collections Management Policy](#), pristupano 15.04.2021.). Ni Radnim izvješćem, kao ni drugim javnim dokumentima, nije obuhvaćena aktivnost izlučivanja, već je njezina obrada temeljena na razgovoru s kustosicom Arheološkog odjela. Iako Gradski muzej Varaždin trenutno nema javno objavljen dokument o politici upravljanja, aktivnosti upravljanja mogu se iščitati na temelju Izvješća o radu ili pak Pravilnika shodno misiji institucije i njenih ogranaka.

a. Institucijsko djelovanje

Tablica 2 Prikaz kategorija u kojima se očitao institucijsko djelovanje Arheološkog odjela u 2020. godini (izradio: M. Brlek)

Institucijsko djelovanje Arheološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin u 2020. godini				
Sabiranje	Zaštita	Dokumentacija	Stručni rad	
Kupnja	Preventivna zaštita	Novi zapisi u inventarnoj knjizi	Stručna obrada muzejske građe	
Terensko istraživanje	Restauracija	Unos kataloških jedinica u katalog muzejskih predmeta	Determinacija građe	Knjižnica Stalni postav Znanstveni rad Stručni i znanstveni skup Stručni i znanstveni skupovi i seminari u organizaciji i suorganizaciji muzeja
		Fototeka	Revizija građe	
		Stručni arhiv	Ekspertize	
		Ostalo	Posudbe	
			Uvid	
			Sudjelovanje na kongresima i savjetovanjima	
			Publicistička djelatnost	
			Djelovanje u strukovnim društvima	
			Informatički poslovi	
			Ostale djelatnosti	

Skupljanje

Skupljanje, odnosno sabiranje građe čini prvu sastavnicu Izvješća o radu, a podijeljena je prema metodama nabave na kupnju, terensko istraživanje, darovanje, nasljeđivanje, zamjenu, ustupanje i ostalo. U 2020. godini otkupljen je jedan predmet. Djelovanje Arheološkog odjela većinski se očituje u terenskom istraživanju sa ukupno 10 dobro očuvanih, dijagnostičkih predmeta kompatibilnih Zbirci srednjovjekovne građe te čini 0,065% ukupno sakupljenih predmeta u Gradskom muzeju Varaždin u 2020. godini. Ostali materijal prikupljen terenskim istraživanjima smješta se u studijske zbirke namijenjene izučavanju i znanstvenom istraživanju (NN br. 61/18.) te se ne očituje u ovoj potkategoriji (usmena obavijest L. Štimac-Dedić). Sva građa dospjela u Muzej posredstvom bilo darovanja, otkupa ili drugih metoda, mora biti predmetom sklopljenog ugovora između institucije i pojedinca, odnosno stranke koja taj predmet nudi (usmena obavijest L. Štimac-Dedić).

Zaštita

Sljedeća navedena kategorija je zaštita, podijeljena na preventivnu zaštitu, kurativne metode zaštite, odnosno konzervaciju i restauraciju te ostale djelatnosti zaštitnog karaktera poput uređenja depoa. Arheološki odjel zastupljen je pod dvjema kategorijama, u vidu preventivne zaštite u čuvaonici te u restauraciji. Preventivna zaštita vršena je kao redovna kontrola mikroklimatskih uvjeta u depou te stanja predmeta uz sustavno inventariziranje već unesene, ali i neinventarizirane građe po numeriranim spremišnim kutijama. Ovisno o stanju i adekvatnosti spremišnog materijala, kutije su zamjenjivane prikladnim i novim. S druge strane, kurativna restaurirana, a potom i revizijski pregledana građa smješta se po policama u depou. Restauracija dva predmeta (GMV AO 88739, poklopac žare) odvijala se u radionicama Konzervatorsko-restauratorskog odjela Gradskog muzeja Varaždin, a ukupno čine 28,5% svih restauriranih predmeta u vlastitim radionicama.

Dokumentacija

Dokumentacija je podijeljena na nove zapise u inventarnoj knjizi, unos kataloških jedinica u katalog muzejskih predmeta, fototeku, dijateku, videoteku, hemeroteku, planoteku i fond dokumentacijskih crteža, Stručni arhiv te ostalo. Unos u inventarnu knjigu vrše svi odjeli muzeja pomoću programa M++ te je Arheološki odjel ukupno dodijelio 63 nova inventarna zapisa; 2/2 za Zbirku paleontološke građe, 21/21 za Zbirku antičke građe, 39/39 za Zbirku prapovijesne građe i 2/2 za Zbirku srednjovjekovne građe. Zapisi Arheološkog odjela u inventarnu knjigu čine 2,1% svih unesenih predmeta u program M++. Dodijeljeno je i 87

kataloških jedinica vezanih uz izložbu *Erik/a – vunasti nosorog* (26. 8. 2020. – 29. 8. 2021.) te čine 11% svih kataloških jedinica za 2020. godinu. U fototeku je pak uneseno 967 fotografija snimljenih na terenskom radu, odnosno 33% svih fotografija dospjelih u fototeku Gradskog muzeja Varaždin. U stručni arhiv Arheološkog odjela unošene su klasične i digitalizirane verzije izvješća o proteklim terenskim istraživanjima uz dopune dokumentaciji o lokalitetima u kontekstu istraživanja, vršenih analiza i stručnog rada na pojedinoj građi. Ostala dokumentacijska djelovanja zabilježena su u vidu pet terenskih ručno ispunjenih formulara te deset komada građe predodređene za stručnu obradu.

Stručni rad

Uz izuzeće djelovanja u kategorijama knjižnice i stalnog postava prelazi se na kategoriju stručnog rada koja se dijeli na stručnu obradu muzejske građe, determinaciju građe, reviziju građe te ekspertize, posudbe i davanje na uvid, sudjelovanje na kongresima i savjetovanjima, publicističku djelatnost, stručno usavršavanje, stručnu pomoć i konzultacije, uredničke poslove, recenzije knjiga i članaka, Djelovanje u strukovnim društvima, Informatičke poslove muzeja i ostali stručni rad. U kontekstu djelovanja na potkategoriji stručne obrade muzejske građe, Arheološki odjel pretežno je baziran na obradi materijala i dokumentacije u svrhu, već spominjane izložbe *Erik/a – vunasti nosorog*. Radilo se o 90 predmeta, odnosno devet fotografija iz fototeke, 61 predmet iz Zbirke paleontološke građe, 11 predmeta iz Zbirke prapovijesne građe i 11 predmeta, konkretno replika posuđenih od Muzeja Slavonije u Osijeku, Muzeja grada Iloka i Hrvatskog prirodoslovnog muzeja u Zagrebu. Determiniran je jedan predmet ponuđen na otkup, djelomično je revidirano 2349 predmeta, to jest punoj reviziji podvrgnuto je 1653 predmeta iz Zbirke paleontološke građe, 64 iz Zbirke prapovijesne građe i 54 iz Zbirke gradske arheologije što od ukupne revizije fundusa Gradskog muzeja Varaždin čini 8,3%. Ekspertize Arheološkog odjela čini jedna usmena ekspertiza.

Potkategorija posudbe se odnosila na 12 predmeta iz Zbirke srednjovjekovne građe za izložbu *Avari i Slaveni* (22.10.2019. – 20.2.2020.) u Arheološkom muzeju u Zagrebu. Građa i dokumentacija Arheološkog odjela ustupljena je u 2020. godini ukupno osam puta, a Izvješće o radu navodi inicijale osobe koja je zatražila uvid, njezinu institucijsku pripadnost, zbirke kojima je pristupala i razlog zbog kojeg se tražio uvid. Uglavnom se radi o pojedincima koji traže uvid iz stručnih razloga muzejskih institucija, znanstvenih projekata ili pak u svrhe crpljenja informacija poradi vlastitih znanstvenih radova. Konkretni postupak ostvarenja pristupa građi i dokumentaciji i regulacije biti će obrazloženi kasnije u poglavlju pregleda komunikacije. Što se tiče sudjelovanja na kongresima i savjetovanjima, kustosica

Arheološkog odjela Lovorka Štimac-Dedić sudjelovala je u razdoblju od 30.11. do 1.12.2020. godine na skupu *Roads and rivers 2: transformation of life along the communications from Roman times to middle ages* Instituta za arheologiju u Zagrebu sa izlaganjem na temu Petrijanec – *Aqua Viva*.

Publicističkom se djelatnošću Štimac-Dedić bavila kroz časopis Gradskog muzeja Varaždin *Varaždinski muzealac* te je autorica ukupno šest preglednih radova i jednog teksta za brošuru izložbe. Četiri pregledna rada¹² i brošura tematski se osvrću na paleontološke nalaze kontekstualno vezane na izložbu *Erik/a*, jedan rad se bavi nalazom koštanih ostataka konja sa antičkog lokaliteta Beletinec-Crkvišće¹³ i jedan o Zaštiti fosilnih ostataka¹⁴. Stručnog usavršavanje, stručnu pomoć i konzultacije, uredničke poslove, recenzije knjiga i članaka Arheološki odjel nije vršio, a djelovanje u strukovnim društvima nije navedeno prema odjelima muzeja, već kroz suradnju muzejske institucije u cjelini. Od društava se mogu istaknuti ICOM, Hrvatsko muzejsko društvo i Hrvatsko arheološko društvo. Informatički poslovi muzeja tiču se Dokumentacijskog odjela te njihove suradnje sa ostalim odjelima, pretežno u smislu pomoći sa, već navedenim, programom M++ te oko digitalizacije muzejske građe i dokumentacije. U potkategoriji ostalih djelatnosti Stručnog rada pod Arheološkim odjelom navodi se terenski rad na lokalitetu Brezje u trajanju od 15 dana, pisanje izvješća o terenskom radu i priprema teksta za katalog izložbe *Erik/a*. Terenski rad podijeljen je na probna arheološka istraživanja u travnju i arheološki nadzor u listopadu.

¹² Vidi br. 29, 30, 32, i 34 *Varaždinskog muzealca*; sva izdanja časopisa dostupna su na službenoj stranici Gradskog muzeja Varaždin.

¹³ Vidi br. 28 *Varaždinskog muzealca*

¹⁴ Vidi br. 31 *Varaždinskog muzealca*

b. Javno djelovanje

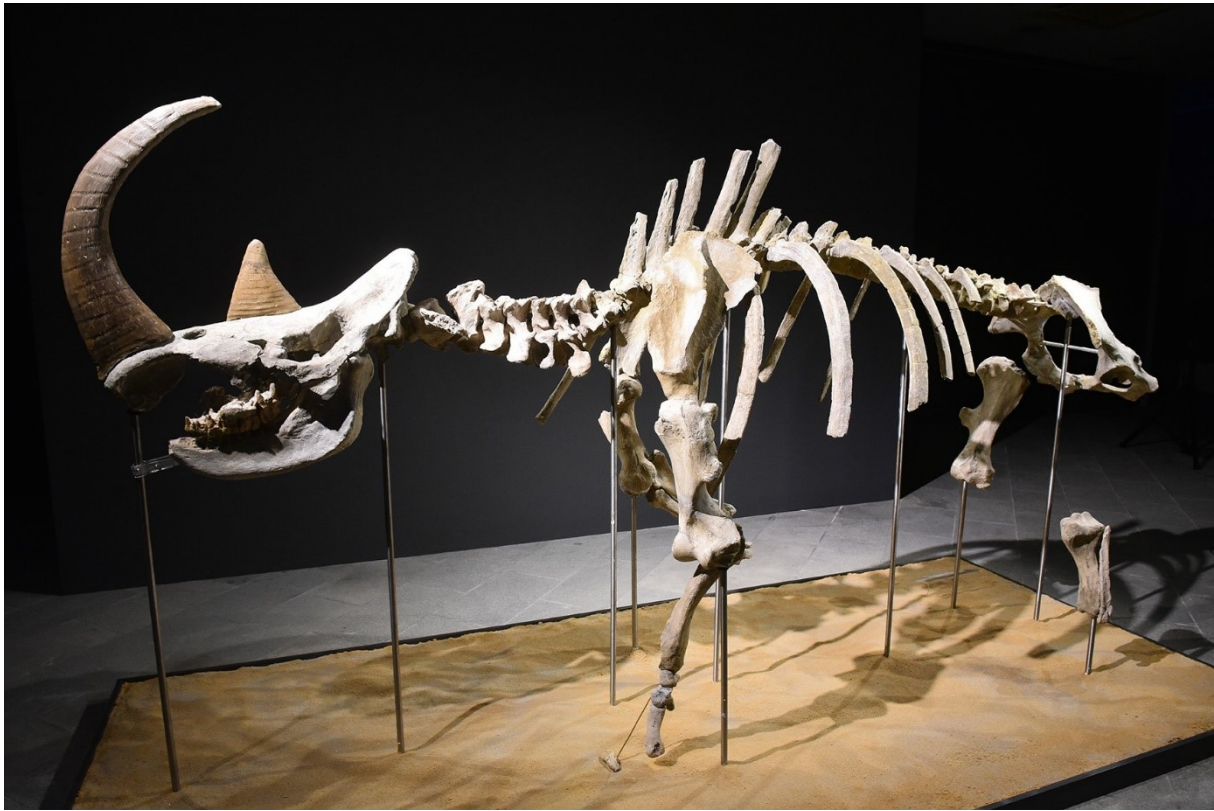
Tablica 3 Prikaz kategorija javnog djelovanja Arheološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin za 2020. godinu (izradio: M. Brlek)

Javno djelovanje Arheološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin u 2020. godini	
Izložbena djelatnost	Odnosi s javnošću
Privremena tematska izložba <i>Erik/a – vunasti nosorog</i>	Objave u tiskanim i elektroničkim medijima / press
	Sudjelovanje u televizijskim i radijskim emisijama
	Predavanja
	Promocije i prezentacije

Izložbena djelatnost (komunikacija prezentacijom)

Pošto kategorije Znanstvenih radova, Stručnih i znanstvenih skupa te seminara u organizaciji i suorganizaciji muzeja nisu zastupljene u djelovanju Arheološkog odjela, nadalje se obrađuje kategorija Izložbene djelatnosti. Dosad nekoliko puta spominjana privremena tematska izložba *Erik/a – vunasti nosorog* čini jedinu paleontološku i arheološku izložbu u Gradskom muzeju Varaždin odvijenu u 2020. godini. Izložba je održana, odnosno po pisanju ovog rada još uvijek se održava u prizemnom prostoru palače Herzer, a namijenjena je široj javnosti. Autorica koncepcije izložbe je kustosica Lovorka Štimac-Dedić, a predstavlja suradnju sa Hrvatskim prirodoslovnim muzejom u Zagrebu. Titulu glavnog eksponata nose ostaci vunastog nosoroga (slika 6) (lat. *Coelodonta antiquitatis*), otkriveni 1983. godine u Malom Segečaku kod Ludbrega (Štimac-Dedić, 2020., 8). Procijenjeni su na starost od oko 20 000 godina, a riječ je o najbolje sačuvanim ostacima vunastog nosoroga na području Republike Hrvatske. Nalazi su sačuvani i zaštićeni nizom postupaka reparaacije, konzervacije i restauracije provedenih u Hrvatskom prirodoslovnom muzeju. Ostale nalaze čine dokumentacijske fotografije sa istraživanja, litički skup nalaza mlađeg paleolitika i drugi

fosilni ostaci pleistocenske faune te je sve popraćeno audiovizualnim pomagalicama, 3D rekonstrukcijama i implementacijom tehnologije proširene stvarnosti (eng. *Augmented reality*).

Slika 6 Privremeno prezentirani ostaci Erika/e, vunastog mamuta (Preuzeto sa: [Turistička zajednica grada Varaždina](#), pristupano 15.04.2021.)

Odnosi s javnošću (opća komunikacija)

Posljednju kategoriju Izvješća o radu čine odnosi s javnošću podijeljeni na objave u tiskanim i elektroničkim medijima / press, sudjelovanje u televizijskim i radijskim emisijama, predavanja, promocije i prezentacije, koncerti i priredbe te ostale djelatnosti. Arheološki odjel možda se i najviše istaknuo u potkategoriji Objave u tiskanim i elektroničkim medijima / press konferencijama za novinare povodom spomenute izložbe održanom 20. kolovoza 2020. godine u prostorima palače Sermage. Kustosica Povijesnog odjela Spomenka Težak surađivala je s novinarima portala Hrvatska-Iseljništvo-Svijet u pripremi članka o ostavi rimskog novca iz Petrijanca¹⁵. Gradski muzej Varaždin zalaže se za redovnu suradnju sa medijima s ciljem diseminacije informacija i pravovremenog obavještanja javnosti o djelatnosti i programima institucije. Kustosica Arheološkog odjela sudjelovala je u nekoliko

¹⁵ Članak o ostavi rimskog novca iz Petrijanca, <https://www.hia.com.hr/kultura/galerije-i-muzeji/item/14050-ostanitedoma-arheologija-gmv-a-ostava-rimskog-novca-iz-petrijanca>, pristupano 11.04.2021.

televizijskih emisija dviju televizijskih kuća, HRT-a¹⁶ i VTV-a¹⁷, poglavito radi izjava i intervjua vezanih uz arheološko-paleontološku izložbu. Predavanja se vežu uz programski sadržaj organiziran od strane Gradskog muzeja Varaždin prozvan *Srijeda u muzeju*, a održano je jedno domaće predavanje, odnosno stručno vodstvo kustosice postavom izložbe *Erik/a* kao zamjenski program gostujućeg predavanja 23. rujna 2020. godine. Održano je i jedno gostujuće predavanje 4. ožujka 2020. godine pod nazivom *Avari – mit i činjenice* ispredavano od strane znanstvene novakinje Instituta za arheologiju Pie Šmalcelj Novaković. Posljednju potkategoriju u kojoj je zastupljena djelatnost Arheološkog odjela su promocije i prezentacije, gdje se navodi otvorenje izložbe *Erik/a* 26. kolovoza 2020. godine. Time bi bio završen pregled suvremenog institucijskog i javnog djelovanja prema Izvješću o radu za 2020. godinu.

Izlučivanje građe iz zbirki

Preostaje izlučivanje koje čini sastavnu aktivnost politike upravljanja muzejskim zbirkama, a definirano je člankom 30. (NN br. 30/06-718) kao postupak trajnog otpisa muzejskih predmeta ili dokumentacije iz muzejskog fundusa. Otpis građe može se vršiti zbog uništenosti, razmjene ili prodaje predmeta te nepodudarnosti s poslanjem muzeja (Vujić, 1996.). Postupak izlučivanja provodi se donošenjem rješenja od strane stručnog vijeća muzeja, a zaključen je odobrenjem Hrvatskog muzejskog vijeća. Otpis kao postupak manipulacije građom pokreće se po odluci nadležnog voditelja zbirke, odnosno kustosa. Proces izlučivanja građe ili dokumentacije u Arheološkom odjelu Gradskog muzeja Varaždin provodi se shodno prethodno navedenom procesu. Dakle, utvrdi li se komisijskim revizijama neadekvatnost fizičkog stanja predmeta, tada se objekt proceduralno predlaže navedenim vijećima za izlučivanje (usmena obavijest L. Štimac-Dedić).

5. Umjesto zaključka – Pregled komunikacijskog šuma između Odjela te javnosti

Kratki pregled opće komunikacije prema kategorijama recentnog radnog izvješća predstavljen je u kontekstu suvremenog javnog djelovanja. Također, u više je navrata istaknut proces komunikacije između Muzeja i javnosti. Interes sljedećih redaka prvotno je posvećen ideji i problematici uvođenja stalnog postava, a potom i regulama pristupa zbirkama zajedno sa manama komunikacije istih.

¹⁶ Reportaža Hrvatske Radiotelevizije povodom otvorenja izložbe, <https://magazin.hrt.hr/kultura/erik-a-najbolje-sacuvani-kostur-vunastog-nosoroga-u-hrvatskoj-873773>, pristupano 11.04.2021.

¹⁷ Varaždinska televizija o otvorenju izložbe, <http://www.vtv.hr/vijesti/item/6441-u-palaci-herzer-otvorena-izlozba-erik-a-vunasti-nosorog>, pristupano 11.04.2021.

a. Problematika stalnog postava

Kao što je rečeno u povijesnom pregledu, 1982. godine radi mnogobrojnih oštećenja uzrokovanih potresom, Arheološki odjel gubi stalni postav. Već 1985. godine bivša kustosica Arheološkog odjela Marina Šimek iznosi mogućnosti i ideje muzejske prezentacije arheološkog materijala (Šimek, 1985.). Predlagala je smještaj eksponata u prigušno osvijetljeni podrum sjevernog krila Staroga grada s intenzivno osvijetljenim vitrinama. Kako se ne bi zanemario prostor, planirana je prezentacija principom *arhitektura – eksponat*, pošto su tragovi najstarije arhitekture utvrde otkriveni upravo u podrumskom dijelu sjevernog krila. Koncept stalnog postava bio bi podvrgnut kronološkom kriteriju. Dakle, prezentaciji interpretacije pojava, običaja i svakodnevice ljudi u Varaždinskoj županiji putem kontekstualno grupiranog arheološkog materijala kao eksponata prvog reda, odnosno dodjelom epiteta svjedoka ili fenomena pripadajuće mu muzealnosti. Kronološki bi bila obuhvaćena razdoblja od donjeg paleolitika pa sve do 14. i 15. stoljeća nove ere, odnosno razvijenog i kasnog srednjeg vijeka. Sav materijal planiran je, ne nužno navedenim redosljedom, za laboratorijsku obradu koja bi se ticala čišćenja i kurativnih metoda zaštite predmeta¹⁸, potom izučavanje predmeta radi određenja interpretacijskih karakteristika te dokumentacijsku reviziju. Predmeti bi bili izloženi varijacijom dva ekstremna stava Antuna Bauera (1967.), odnosno muzejskog predmeta kao subjekta ili objekta spoznaje. Subjekt spoznaje predstavlja muzejski predmet koji izražava egzaktnu vrijednost direktno doživljenu od strane promatrača, dok objekt spoznaje svojim posredovanjem služi kao prijenosnik u informaciji (Bauer, 1967, 10-11). Eksponatima drugog reda bi se pak, u mjeri, obogatilo ciklus i brojnost prenesenih informacija. Takvim eksponatima pripadaju različite rekonstrukcije, fotografije, karte i makete, popratni tekstovi te legende i slično. Od popratnih sadržaja izložbe Šimek naglašava filmsku projekciju arheološkog i muzejskog stručnog rada s ciljem poticanja interesa posjetitelja za arheologiju. Aktualnost u radu Odjela komunicirala bi se putem mjesečne promjene privremenih eksponata na ulazu u prostorije postava. Izlagali bi se, primjerice, predmeti izloženi restauratorskim zahvatima, donacije Odjelu ili nalazi sa recentnih istraživanja. Zaključno, Šimek ističe važnost višejezičnog informativnog i propagandnog materijala kao dopune posjetiteljevoj percepciji muzeja, odnosno postava.

Kako povijest piše, ideja o ostvarenju stalnog postava ostala je samo ideja pa čak i u suvremenom muzejskom institucijskom djelovanju. Naime, Gradski muzej Varaždin, iako danas raspodijeljen na ukupno četiri funkcionalna objekta spomeničkog karaktera, nema

¹⁸ Marina Šimek upravo stavlja naglasak na prezentiranje restauriranih predmeta, a ne fragmenata.

dovoljno prikladan prostor za izlaganje stalnog postava arheoloških zbirka, temeljno u smislu veličine, osiguranja mikroklimatskih uvjeta te u konačnici dostupnih financijskih sredstava potrebnih za intervencije (Usmena obavijest L. Štimac-Dedić). Naravno, ideje i razgovori su i dalje u tijeku pa se tako trenutno raspravlja o interdisciplinarnom arheološko-povijesnom stalnom postavu kojim bi se obuhvatila cijela prapovijest i povijest županije, ali i samog grada Varaždina (ibid). Također, spominju se i neki nalazi kao dio budućeg stalnog postava, poput tretirane i rekonstruirane građe sa izložbe *Erik/a – vunasti nosorog* (Štimac-Dedić, 2020.a, 6). Realizacija stalnog postava u ulozi (pra)povijesnog sinopsisa prostora Varaždinske županije ostaje pitanje budućeg rada.

b. Regulacije vezane uz pristup zbirkama – polazišna točka ili prepreka komunikaciji?

Uvid i pristup zbirkama, odnosno pohranjenoj građi i pripadajućoj dokumentaciji Arheološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin reguliran je Pravilnikom o uvjetima i načinu ostvarivanja uvida u muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju (NN br. 115/01.), Zakonom o muzejima (NN br. 61/18.) te interno donesenim Pravilnikom o načinu i uvjetima uvida u muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju Gradskog muzeja Varaždin donesenim 26.4.2002. godine.

Prema članku 3. internog Pravilnika, *Muzejska građa i muzejska dokumentacija daje se na uvid radi njezine znanstvene i stručne obrade, izlaganja, objavljivanja i u publicističke svrhe, za potrebe nastave i u druge opravdane svrhe*. Glavom II. određena su prava i obveze muzejske institucije, korisnika i stručnog muzejskog osoblja. Kako nalažu Prava i obveze Muzeja, po odobrenju zahtjeva, prioritetno se ustupaju preslike ili snimke dokumentacije i predmeta, a ukoliko oni ne postoje, Muzej ih je dužan po zahtjevu i trošku korisnika izraditi. Faktori pristupa izvornom materijalu određeni su stanjem očuvanosti predmeta i stručnim te znanstvenim metodološkim zahtjevima. Prilikom procesa uvida obavezno je prisustvo osoblja pod primjerenim tehničkim osiguranjem isključivo u prostorijama institucije. Obvezno je i zasebno vođenje evidencije vanjskih korisnika od strane voditelja zbirki svakog Odjela. Svaka kriminalna radnja počinjena nad materijalom mora se prijaviti nadležnom tijelu shodno Kaznenom zakonu Republike Hrvatske, a prouzročena šteta mora se nadoknaditi u punom iznosu.

S druge strane, korisnička prava i obveze ističu njihovo pravo na uvid. Pristup se ostvaruje po odobrenju pisanog ispunjenog Zahtjeva za ostvarivanje uvida u muzejsku građu i

dokumentaciju Gradskog muzeja Varaždin.¹⁹ Od korisnika se traži da preda osobne podatke, konkretizira građu i dokumentaciju kojoj želi pristupiti, navede razlog uvidu i traži li izradu snimaka ili preslika. Publikacija građe ili dokumentacije vrši se po odobrenju zasebne molbe, a korisnik je dužan predati Muzeju tri primjerka rada. Konačno, muzejsko osoblje je, kao i vanjski korisnik, dužno prema jednakom principu zatražiti uvid i pravo na publikaciju građe i dokumentacije te jednako odgovara za svaku nanesenu štetu ili malignu radnju kao i vanjski korisnik.

Osnovna ideja komunikacije arheološko-muzejske djelatnosti temelji se na sljedećem principu - posredstvom arheološke materijalne kulture interpretirati i komunicirati prošlost trenutnoj zajednici na lokalnom ili regionalnom području. Javni pristup zbirkama omogućio bi veći priljev korisnika (Keene, 2008., 71), a time i napredak u misiji Arheološkog odjela, konkretno u popularizaciji. Međutim kako se prate zakonom uređene direktive koje naglašavaju znanstven uvid u građu, Arheološki odjel je ipak omogućio javni pristup manjim zbirnim cjelinama. Primjerice, početkom srpnja 2016. godine održana je, u sklopu programa *Srijeda u muzeju*, izložba i prezentacija pohranjenih egipatskih predmeta, uz edukacijski program o njihovoj prošlosti, funkciji, dospijeću u muzej i slično.²⁰ Iako se radilo o kratkotrajnoj izložbi, zaista se ne može reći kako je komunikacija zbirki nepostojeća. Uz potonje, svi predmeti navedene zbirke nalaze se digitalizirani i javno dostupni na službenim stranicama muzeja što je u skladu sa načelima i smjernicama koje Keene predstavlja (Ibid).²¹ Digitalno su prezentirani i ostaci vunastog nosoroga.²² Veću problematiku čini nedostatak stručnog osoblja koje bi bilo posvećeno komuniciranju zbirki javnosti (što nije toliko rijedak slučaj u muzejskim institucijama)²³, ali i nedostatak adekvatnog prostora koji je 143 od 232 ispitane institucije u radu Suzanne Keene smatralo najvećim problemom (Keene, 2008., 68). Pošto se u Gradskom muzeju Varaždin nalaze mješovite čuvaonice, a i generalni problem predstavlja neadekvatnost i nedostatak prostora ne samo u varaždinskom, već u muzejima diljem Hrvatske²⁴, komunikacija zbirki putem privremenih izlaganja ili pak digitalnim putem čini se

¹⁹ Primjer neispunjenog obrasca nalazi se na službenoj stranici Gradskog muzeja (<http://www.gmv.hr/hr/o-muzeju/uvid-u-muzejsku-gradu/>, pristupano 16.04.2021.).

²⁰ Internetski novinski članak nalazi se na sljedećoj poveznici; <https://regionalni.com/u-egipatskoj-zbirki-gmv-a-i-najstariji-predmet-egipatskog-porijekla-u-hrvatskim-zbirkama-21050/>, pristupano 21.04.2021.)

²¹ Fotografije i 3D modeli građe sa pripadajućim opisima predmeta i inventarnim brojem nalaze se na poveznici; <http://www.gmv.hr/hr/o-muzeju/zbirke/arh-odjel/zbirka-egipatske/>, pristupano 21.04.2021.)

²² <http://www.gmv.hr/hr/o-muzeju/zbirke/arh-odjel/zbirka-paleontoloske/>, pristupano 21.04.2021.)

²³ Keene navodi kako 79% svih ispitanih muzejskih institucija smatra manjak stručnog osoblja preprekom u boljoj komunikaciji zbirki (Keene, 2008., 67).

²⁴ U vrijeme pisanja ovog rada, povodom Međunarodnog dana muzeja, održana je konferencija pod nazivom *Muzejske čuvaonice – od brige o zbirkama do politike sabiranja*. U sklopu konferencije Ivona Marić i Dunja Vranešević prezentirale su rezultate svog istraživanja pod nazivom *Stanje i izazovi hrvatskih muzejskih*

trenutno kao jedino optimalno rješenje.

čuvaonica kojim su ukazale na sljedeće rezultate. Od 125 muzeja (75% poslanih upita) koji su poslali povratnu informaciju, 82% ukazuje na to da se čuvaonica nalazi u prostorijama originalno druge namjene, a njih čak 93% nema dovoljno prostora za adekvatan smještaj građe. Prezentacija sa konferencije dostupna je na [hipervezi](#), pristupano 26.05.2021.

10. Gradski muzej Varaždin, n.d. *Povijest Gradskog muzeja Varaždin*. [Mrežno]
Dostupno na: <http://www.gmv.hr/hr/o-muzeju/povijest/>
[Pokušaj pristupa 2. travanj 2021.].
11. Gradski muzej Varaždin, n.d. *Uvid u muzejsku građu Gradskog muzeja Varaždin*.
[Mrežno]
Dostupno na: <http://www.gmv.hr/hr/o-muzeju/uvid-u-muzejsku-gradu/>
[Pokušaj pristupa 16. travanj 2021.].
12. Gradski muzej Varaždin, n.d. *Zbirka egipatske građe Gradskog muzeja Varaždin*.
[Mrežno]
Dostupno na: <http://www.gmv.hr/hr/o-muzeju/zbirke/arh-odjel/zbirka-egipatske/>
[Pokušaj pristupa 13. travanj 2021.].
13. Gradski muzej Varaždin, n.d. *Zbirka paleontološke građe Gradskog muzeja Varaždin*.
[Mrežno]
Dostupno na: <http://www.gmv.hr/hr/o-muzeju/zbirke/arh-odjel/zbirka-paleontoloske/>
[Pokušaj pristupa 21. travanj 2021.].
14. Gradski muzej Varaždin, n.d. *Zbirke*. [Mrežno]
Dostupno na: <http://www.gmv.hr/hr/o-muzeju/zbirke/>
[Pokušaj pristupa 11. travanj 2021.].
15. Hrvatski sabor, 2018.. *Zakon o muzejima*, Zagreb: Narodne novine.
16. Keene, S., Stevenson, A. & Monti, F., 2008.. *Collections for People: Museums' Stored Collections as a Public Resource*. 1. ur. London: UCL Institute of Archaeology.
17. Marić, I. & Vranešević, D., 2021.. *Stanje i izazovi hrvatskih muzejskih čuvaonica*.
[Mrežno]
Dostupno na: https://www.mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Vranesevic-i-Maric_MDC_Stanje-i-izazovi-hrvatskih-muzejskih-cuvaonica.pdf
[Pokušaj pristupa 26. svibanj 2021.].
18. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2001.. *Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja uvida u muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju*, Zagreb: Narodne novine.

19. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2006.. *Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije*, Zagreb: Narodne novine.
20. Muzej grada Koprivnice, n.d. *Arheološke zbirke Muzeja grada Koprivnice*. [Mrežno]
Dostupno na: <http://www.muzej-koprivnica.hr/zbirke/arheologija/>
[Pokušaj pristupa 13. travanj 2021.].
21. Muzejski dokumentacijski centar, n.d. *Hrvatski virtualni muzeji - Gradski muzej Varaždin*. [Mrežno]
Dostupno na: <https://hvm.mdc.hr/gradski-muzej-varazdin,510:VR%C5%BD/hr/info/>
[Pokušaj pristupa 2. travanj 2021.].
22. Muzejski dokumentacijski centar, n.d. *Hrvatski virtualni muzeji - Zbirka antičke građe Gradskog muzeja Varaždin*. [Mrežno]
Dostupno na: <https://hvm.mdc.hr/gradski-muzej-varazdin,510:VR%C5%BD/hr/zbirke/?zbId=5290>
[Pokušaj pristupa 13. travanj 2021.].
23. Muzejski dokumentacijski centar, n.d. *Hrvatski virtualni muzeji - Zbirka egipatske građe Gradskog muzeja Varaždin*. [Mrežno]
Dostupno na: <https://hvm.mdc.hr/gradski-muzej-varazdin,510:VR%C5%BD/hr/zbirke/?zbId=5293>
[Pokušaj pristupa 12. travanj 2021.].
24. Muzejski dokumentacijski centar, n.d. *Hrvatski virtualni muzeji - Zbirka gradske arheologije Gradskog muzeja Varaždin*. [Mrežno]
Dostupno na: <https://hvm.mdc.hr/gradski-muzej-varazdin,510:VR%C5%BD/hr/zbirke/?zbId=5292>
[Pokušaj pristupa 13. travanj 2021.].
25. Muzejski dokumentacijski centar, n.d. *Hrvatski virtualni muzeji - Zbirka novovjekovne građe Gradskog muzeja Varaždin*. [Mrežno]
Dostupno na: <https://hvm.mdc.hr/gradski-muzej-varazdin,510:VR%C5%BD/hr/zbirke/?zbId=7279>
[Pokušaj pristupa 13. travanj 2021.].
26. Muzejski dokumentacijski centar, n.d. *Hrvatski virtualni muzeji - Zbirka ostavštine Stjepana Vukovića Gradskog muzeja Varaždin*. [Mrežno]

- Dostupno na: <https://hvm.mdc.hr/gradski-muzej-varazdin,510:VR%C5%BD/hr/zbirke/?zbId=5294>
[Pokušaj pristupa 13. travanj 2021.]
27. Muzejski dokumentacijski centar, n.d. *Hrvatski virtualni muzeji - Zbirka paleontološke građe Gradskog muzeja Varaždin.* [Mrežno]
Dostupno na: <https://hvm.mdc.hr/gradski-muzej-varazdin,510:VR%C5%BD/hr/zbirke/?zbId=1312>
[Pokušaj pristupa 13. travanj 2021.]
28. Muzejski dokumentacijski centar, n.d. *Hrvatski virtualni muzeji - Zbirka prapovijesne građe Gradskog muzeja Varaždin.* [Mrežno]
Dostupno na: <https://hvm.mdc.hr/gradski-muzej-varazdin,510:VR%C5%BD/hr/zbirke/?zbId=1313>
[Pokušaj pristupa 13. travanj 2021.]
29. Muzejski dokumentacijski centar, n.d. *Hrvatski virtualni muzeji - Zbirka srednjovjekovne građe Gradskog muzeja Varaždin.* [Mrežno]
Dostupno na: <https://hvm.mdc.hr/gradski-muzej-varazdin,510:VR%C5%BD/hr/zbirke/?zbId=5291>
[Pokušaj pristupa 13. travanj 2021.]
30. Regionalni tjednik, 2016.. *Regionalni tjednik; U Varaždinu Egipatska zbirka – skromna eksponatima, no vrlo vrijedna.* [Mrežno]
Dostupno na: <https://regionalni.com/u-egipatskoj-zbirci-gmv-a-i-najstariji-predmet-egipatskog-porijekla-u-hrvatskim-zbirkama-21050/>
[Pokušaj pristupa 21. travanj 2021.]
31. Šimek, M., 1985.. Mogućnosti prezentacije budućeg stalnog postava Arheološkog odjela GMV. *Muzejski vjesnik: Glasilo muzeja sjeverozapadne Hrvatske*, 8(8), pp. 5-8.
32. Šimek, M., 1996.. Stjepan Vuković - uz 90. obljetnicu rođenja. *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, Issue 8-9, pp. 171-184.
33. Šimunić, L., 2005.. Uz 80. obljetnicu Gradskog muzeja Varaždin, 1925. - 2005.. *Informatica museologica*, 36(1-2), pp. 80-89.
34. Težak, S., 2020.. *Hrvatska-Iseljništvo-Svijet; #ostanitedoma: Arheologija GMV-a - Ostava rimskog novca iz Petrijanca.* [Mrežno]

- Dostupno na: <https://www.hia.com.hr/kultura/galerije-i-muzeji/item/14050-ostanitedoma-arheologija-gmv-a-ostava-rimskog-novca-iz-petrijanca>
[Pokušaj pristupa 11. travanj 2021.]
35. Tomičić, J., 1985.a. Šezdeset godina Gradskog muzeja Varaždin. *Informatica museologica*, 16(1-2), pp. 26-29.
36. Tomičić, J., 1985.b. Šezdeset godina Gradskog muzeja Varaždin. *Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin*, 7(7), pp. 5-29.
37. Tomorad, M. & Uranić, I., 2006.. The Egyptian Collection of the Museum of the City of Varaždin, Croatia. *Trabajos de Egiptología-Papers on Ancient Egypt (TdE)*, Svezak 3, pp. 87-98.
38. Turistička zajednica grada Varaždina, 2020.. *Izložba: Erik/a – vunasti nosorog* [Mrežno] Dostupno na: <https://www.tourism-varazdin.hr/novosti/izlozba-erika-vunasti-nosorog/> [Pokušaj pristupa 15.04.2021.]
39. Varaždinska televizija, 2020.. *Varaždinska televizija; U PALAČI HERZER OTVORENA IZLOŽBA “ERIK/A - VUNASTI NOSOROG”*. [Mrežno] Dostupno na: <http://www.vtv.hr/vijesti/item/6441-u-palaci-herzer-otvorena-izlozba-erik-a-vunasti-nosorog>
[Pokušaj pristupa 11. travanj 2021.]
40. Vijesti iz kulture/HRT, 2020.. *HRT magazin; Erik/a - najbolje sačuvani kostur vunastog nosoroga u Hrvatskoj*. [Mrežno] Dostupno na: <https://magazin.hrt.hr/kultura/erik-a-najbolje-sacuvani-kostur-vunastog-nosoroga-u-hrvatskoj-873773>
[Pokušaj pristupa 11. travanj 2021.]
41. Vujić, Ž., 1996.. Izlučiti ili ne izlučiti predmete iz zbirke?. *Informatica museologica*, 27(1-2), pp. 5-11.

Popis slika

Slika 1 Svečano otvorenje Gradskog muzeja Varaždin 16. studenoga 1925. godine (Preuzeto iz: Tomičić, 1985.a, 26)	7
Slika 2 <i>Alkemijska kuhinja</i> (Preuzeto iz: Filić, 1925., 326)	8
Slika 3 <i>Renesansna soba</i> (Preuzeto iz: Filić, 1925., 319)	9
Slika 4 Stjepan Vuković analizira prikupljenu građu (Preuzeto iz: Šimek, 1996., 174).....	11
Slika 5 Detalj iz stalnog postava Arheološkog odjela smještenog u podrumu Staroga grada (Tomičić, 1985.b, 12).....	12
Slika 6 Privremeno prezentirani ostaci Erika/e, vunastog mamuta (Preuzeto sa: Turistička zajednica grada Varaždina, pristupano 15.04.2021.)	23

Popis tablica

Tablica 1 Prikaz podjela zbirka Arheološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin (izradio: M. Brlek).....	14
Tablica 2 Prikaz kategorija u kojima se očitao institucijsko djelovanje Arheološkog odjela u 2020. godini (izradio: M. Brlek)	18
Tablica 3 Prikaz kategorija javnog djelovanja Arheološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin za 2020. godinu (izradio: M. Brlek).....	22

Pregled muzejske djelatnosti Arheološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin

Sažetak

Rad započinje uvodnom elaboracijom središnjeg pojma muzejske djelatnosti, kao i funkcija Gradskog muzeja Varaždin i pripadajućeg ogranka, Arheološkog odjela. Potom se iznosi opći povijesni pregled Muzeja, dok je povijest samog Odjela temeljena na aktivnostima prvog kustosa, Stjepana Vukovića. Oba pregleda zaključena su suvremenim stanjem te misijom institucije. Analiza muzejske djelatnosti započinje prikazom osam pripadajućih zbirki podijeljenih u četiri grupe ovisno o kriteriju definiranja zbirne cjeline. Muzejska djelatnost velikim dijelom se veže uz procese manipulacije zbirnama koji su prezentirani aktivnostima u suvremenim institucijskim i javnim sferama. Institucijskim su djelovanjem obuhvaćene kategorije sakupljanja, zaštite, dokumentacije i stručnog rada, dok se javnim aktivnostima prezentira opća (odnosi s javnošću) i komunikacija prezentacijom (izložbena djelatnost), a kao jedan od procesa politike upravljanja muzejskim zbirnama, suvremenom je djelovanju pridružen opis procesa izlučivanja predmeta iz zbirke Odjela. Umjesto zaključka iznose se problemi takozvanog *komunikacijskog šuma* između Odjela i javnosti u vidu nedostatka stalnog postava i regulacija vezanih uz pristup zbirnama.

Ključne riječi: Muzejska djelatnost, Gradski muzej Varaždin, Arheološka građa, Komunikacija zbirki, Muzejska zbirka

Review of museum activity of Archaeological Department of Varaždin City Museum

Summary

The paper begins with the introductive elaboration of the central concept of Museum activity, as well as the function of the Varaždin City Museum and its Archaeological Department. A general historical review of the Museum is then presented, while the history of the Department itself is based on the activities of its first curator, Stjepan Vuković. Both reviews are concluded with the contemporary state of the institution and its current mission. The analysis of the Department's Museum activity begins with the presentation of eight collections divided into four groups depending on the criteria for defining the aggregate entity of Museum objects. Museum activity is closely related to the processes of Collection management and is presented by list of activities in contemporary institutional and public spheres. Institutional activities cover collection, protection, documentation and professional work, while public activities present public relations and exhibition activities. As extracting objects from Department collections is also a part of Collection management, the process is also listed and explained in contemporary actions. Instead of the conclusion, problems of the so-called *communication noise* between the Archaeological Department and the public are presented in form of a lack of a permanent exhibition and are addressing the regulations related to public access to collections.

Keywords: Museum activity, Varaždin City Museum, Archaeological material, Collection management, Museum Collection